

**Матвійчук Оксана Євгенівна**кандидат педагогічних наук, доцент ІПО  
Київського університету імені Бориса Грінченка, науковий співробітник  
Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О.Сухомлинського

## РЕСУРСИ ОСВІТЯНСЬКИХ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ З ІНФОМЕДІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ

**Анотація:** Розглядається важливість інфомедійної грамотності в сьогоденних реаліях інформаційного суспільства. З’ясовується рівень опрацювання порушеної проблематики в науковій літературі. Досліджуються ресурси освітянських бібліотек України з інфомедійної грамотності. Зроблено висновок про недостатність забезпечення освітянських бібліотек ресурсами з питань інфомедійної грамотності.

**Ключові слова:** інфомедійна грамотність, ресурси, освітянські бібліотеки

Інфомедійна грамотність — це ключова “грамотність” людини, необхідна для життя в сучасному світі. Поняття “інфомедійна грамотність” відносно нове для української спільноти, потребує певних уточнень і пояснень, більш детального **наукового обґрунтування**.

Про важливість інфомедійної грамотності в сьогоденних реаліях інформаційного суспільства засвідчує

збільшення кількості публікацій щодо цього питання. У найближчі роки варто також очікувати активізації дослідницької уваги до нього як з боку теоретиків, так і практиків. Тому важливо ознайомити та надати доступ до ресурсів із питань інфомедійної грамотності усім зацікавленим особам і насамперед тим, на кого покладено місію формувати та популяризувати це поняття, а саме педагогам та бібліотекарям. Адже найкраще прищеплювати медіаграмотність ще з юного віку через медіаосвітні елементи в навчальному процесі. На часі інтеграція інфомедійної грамотності у навчальну програму шкільних предметів з метою набуття українськими школярами навичок критичного сприйняття інформації та усвідомлення ними цінності високоякісної інформації в контексті шкільної освіти [6].

У літературі та інтернет-ресурсах термін “інфомедійна грамотність” трактується як набір компетентностей, необхідних для активної й усвідомленої участі в житті медійного суспільства [1; 2; 5]. Компетентності з медіаграмотності можна умовно поділити



на чотири групи – розуміння медіа, використання медіа, комунікація за допомогою медіазасобів та вміння досягати власних цілей, використовуючи медіа.

Інфомедійна грамотність, на думку Н. Курмишевої, — це вміння сприймати інформацію на основі критичного мислення і створювати медіа-продукти, враховуючи динамічність подій навколишнього світу та спираючись на аналіз і оцінку медіатекстів відповідно до контексту функціонування медіа, а також до використання кодових і репрезентаційних систем [3]. В основі інфомедійної грамотності, як зазначає Т.Устименко, лежить мотивування людей замислюватися над тим, що вони дивляться, бачать, читають [8].

Інфомедійна грамотність досить тісно пов'язана з педагогікою, психологією, журналістикою оскільки є інтегральною дисципліною.

Завдання статті — проінформувати педагогічну та іншу спільноту про ресурси та послуги освітнянських бібліотек України з інфомедійної грамотності.

Медійно-інформаційна грамотність, за концепцією ЮНЕСКО, об'єднує три взаємопов'язані комплекси компетенцій – інформаційну грамотність, медіаграмотність і технологічну/цифрову грамотність [4].

Інформаційна грамотність – вміння знаходити, аналізувати, використовувати інформацію, яке фокусується на процесі споживання людиною інформації та набуття нею стану поінформовано-

сті, означає “здатність користувача визначати і формулювати власні інформаційні потреби, знаходити доступ до інформації, володіти навичками критичної оцінки інформації, використовувати ІКТ для обробки інформації, етично ставитися до інформації”. Найчастіше саме це і є пріоритетним завданням бібліотек, які позиціонують себе як багатофункціональне інформаційно-комунікаційне середовище, де є можливості отримати нові знання та навички оперативного пошуку необхідної інформації.

Інформаційну грамотність варто розуміти як “засіб забезпечення можливості для людей ефективно знаходити, оцінювати, використовувати і створювати інформацію в усіх сферах життя для досягнення особистих, суспільних, професійних і освітніх цілей” [1; 4]. Інформаційна грамотність є узагальнювальним (парасольковим) терміном, який включає в себе такі поняття як цифрова, візуальна грамотність, академічна грамотність, обробка інформації, інформаційні навички, управління даними тощо.

Достатньо близькими до зазначеного поняття є терміни “медіаграмотність”, “медіакомпетентність”, “аудіовізуальна грамотність”.

Медіаграмотність – вміння отримувати доступ до медіа, аналізувати контент, оцінювати медіаповідомлення, а також створювати контент для самовираження та спілкування [1]. По суті, в основі медіаграмотності – модель, яка заохочує людей замислюватися над тим, що вони дивляться,



у галузі освіти, педагогіки та психології, інформаційно-бібліотечної сфери [7, с.3].

Серед головних напрямів діяльності мережі освітянських бібліотек

МОН України та АПН України варто виокремити такі: формування (на основі вітчизняних і зарубіжних першоджерел) галузевого інформаційного ресурсу освітянської галузі, в тому числі з інфомедійної грамотності; створення єдиного доступного для всієї освітянської спільноти ресурсу, у тому числі з інфомедійної грамотності.

Проаналізувавши каталоги провідних освітянських бібліотек, можна дійти висновку, що темі інфомедійна грамотність присвячено ряд публікацій у вітчизняній та зарубіжній літературі. Це матеріали дослідників: Д. Попова, О. Косачової, Г.Онкович, Т. Яворської, М.Осюхіної, В. Пономарчук, Н.Аникіної, С. Кривець, А. Кемерон, Н.Гендіної, Т.Іванової, О.Мерзлякової, Т.Деменікової, Ю.Горун, Ю. Горбаня, А. Давидової, О.Кучерук, В. Здановської, О. Бондаренко, С. Іванова, І. Ґудзик, Г. Сергійчук, Л. Ткаченко, І. Горохової, А.Києнко-Романюк та інших. Як правило, це дисертаційні дослідження, публікації в наукових збірниках та періодичних виданнях, які частково розкривають досліджувану нами тему.

У базі даних ДНПБ України імені В.О.Сухомлинського за ключовим словом “інфомедійна грамотність” у зведеній базі даних дисертацій з питань освіти, педагогіки та психології; зведеній базі даних наукових збірників; зведеній базі бібліогра-

фічних видань освітянських бібліотек; зведеній базі з бібліотечної справи, базі рідкісних видань можна знайти більше 1000 публікацій. Представлено матеріали за даною тематикою в електронній бібліотеці. Невеликою є колекція матеріалів на цю тему у шкільних базах даних. Вважаємо за доцільне висловити побажання усім видавництвам, які випускають літературу з інфомедійної грамотності, надсилати їх до шкільних бібліотек або хоча б інформувати про їх вихід. Тематика публікацій, представлених в освітянських бібліотеках стосується інформаційної грамотності, інформаційної культури, медіаграмотності, зокрема формування загальнолюдських цінностей у старшокласників засобами масової інформації в сучасних умовах; основних тенденцій становлення бібліотечної журналістики в Україні; формування медіа- та інформаційної культури: зарубіжного досвіду публічних бібліотек; медіаосвіти та медіаграмотності [статті та матеріали]; медіаосвіти, медіа- та інформаційної грамотності як складових сучасних інформаційно-комунікаційних обмінів (національна концепція у контексті світового досвіду); впровадження медіаосвіти в Україні; медіадидактики вищої школи: український досвід; медіаосвіти та медіаграмотності як актуальних тенденцій виховання сучасної молоді; практичної медіаосвіти: авторських уроків; інформаційної культури як необхідного компонента ефективного менеджменту; теоретичного обґрунтування критеріїв та ознак сформованості інформаційно-пошукової компе-

тентності майбутніх учителів; формування інформаційної культури педагогічних працівників професійних закладів освіти; професійно орієнтованої медіаосвіти у вищій школі; інформаційної грамотності вчителя в контексті протидії пропаганді; бібліотечно-інформаційної грамотності – складової інформаційної культури студента; від медіаграмотності до медіакультури: стратегії, проблеми, перспективи; інформаційної грамотності як важливої ознаки компетентності учнів; інформаційної грамотності: профілактики деструктивного впливу мас-медіа; інформаційної грамотності як фактору підвищення якості сучасної освіти; міжнародної співпраці у розвитку медіа- та інформаційної грамотності й інтеркультурного діалогу; бібліотеки у грі: навчання інформаційної грамотності та запобігання плагіату; заяви IFLA про фейкові новини; інформаційної грамотності суб’єктів освітніх систем як актуального напрямку їх діяльності; формування навичок та вмінь з інформаційної грамотності у користувачів Центральної наукової бібліотеки Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна; інтегрування інфомедійної грамотності в простір мовної освіти; медіа- та інформаційної грамотності: інформаційно-бібліографічного огляду; проблеми інформаційної грамотності вчителя; медійної й інформаційної грамотності як сукупності базових технологій у системі безперервної освіти; формування критичного мислення у майбутніх учителів початкової школи у процесі професійної підготовки; формування критичного мислення дев’ятикласників у процесі навчання історії; розвитку критичного мислення студентської молоді як загально-педагогічної проблема тощо.

Тематика даних публікацій засвідчує інтегральний характер терміну “інфомедійна грамотність”. Досить мало у цих публікаціях матеріалів практичного характеру, але саме такі матеріали є важливими як для викладачів, так і для вчителів. З метою популяризації ресурсу з питань інфомедійної грамотності на сайті ДНПБ України імені В. О.Сухомлинського створено рубрику “Інформаційна та медіаграмотність”, у якій представлено бібліографічні списки, методичні рекомендації, статті з даної тематики. Вже три роки на базі бібліотеки працює спільний з викладачами ІПО КУ імені Бориса Грінченка педагогічний та бібліотекознавчий лекторії “Медіаграмотність: сучасні виміри”, який прослухали понад пів тисячі освітян та бібліотекарів, слухачі курсів підвищення кваліфікації м. Києва. Під час цих заходів популяризуються не лише ресурси освітянських бібліотек, але й матеріали сайтів, блогів, інтернет-платформ, які висвітлюють дані питання. Спостерігається значна зацікавленість у користувачів виданнями Академії української преси (АУП), Програмами IREX в Україні, які розширюють доступ до якісної освіти, зокрема і проектом “Вивчай та розрізняй: інфомедійна грамотність”, який реалізовує Рада міжнародних наукових досліджень та обмінів (IREX) за підтримки Посольств США та Великої Британії у партнерстві з Міністерством освіти і науки України й Академією української преси. Освітян та бібліотечних працівників цікавлять матеріали сайтів Media SapienS (Детектор медіа), зокрема популяризація медіаграмотності в ігровій формі; портал “Медіаосвіта і медіаграмотність”; онлайн-курси Prometheus “Меді-



грамотність: практичні навички”, “Медіаграмотність для освітян”; матеріали сайту EdEra; клубу українських ілюстраторів Pictoric та інші.

Під час проведення лекторіїв у читальній залі бібліотеки експонуються книжкові виставки з даної тематики: “Знання – настільки цінна річ, що їх не варто добувати з будь-якого джерела, а лише з перевіреного та достовірного”; “Людина боїться тільки того, чого не знає; знання перемагають усі страхи”.

Книжкові виставки на тему інфомедійної грамотності готують інші освітянські бібліотеки, так, зокрема у науковій бібліотеці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка підготовлено виставку “Вивчай та розрізняй: інфомедійна грамотність”.

Значно активізується робота освітянських бібліотек щодо інфомедійної грамотності під час проведення Всесвітнього тижня медійної та інформативної грамотності. Зазвичай на сайтах та блогах бібліотек після проведення Тижня з’являється інформація про заходи, фоторепортажі, наприклад, що у Тернопільській ЗОШ№ 26 ім. Д.Заплітного відбувся тренінг (локація) “Інфомедійна грамотність” для вчителів історії, української мови і літератури, образотворчого мистецтва. Метою заходу було ознайомлення вчителів міста з курсом “Основи медійної грамотності”, який впроваджується у школі в рамках проекту “Вивчай та розрізняй: інфомедійна грамотність”.

Зростання популярності занять із інформативної грамотності посилює загальні сподівання на те, що прийдешні покоління дослідників і споживачів медіаконтенту будуть оснащені усім необхідним для орієнтування в інформаційному середовищі ХХІ століття. Для цього необхідно більш повно комплектувати ресурси з інфомедійної грамотності у фондах освітянських бібліотек, а також розкривати їх зміст для користувачів, використовуючи в тому числі і формат онлайн.

**Висновки.** Таким чином, варто констатувати, що інфомедійна грамотність – невід’ємна складова будь-якого освітнього процесу. Дана дефініція потребує більш точного узагальнення та осмислення. Дослідження інфомедійної грамотності важливо представляти на ресурсах освітянських бібліотек, оскільки їх кількість допоможе більш повно охопити інформаційні запити користувачів. Проте, на жаль, у фондах освітянських бібліотек тема інфомедійної грамотності представлена недостатньо повно. Подальших досліджень потребують питання співпраці громадських організацій, благодійних фондів, продюсерів медіаконтенту з освітянськими бібліотеками. Налагодження партнерської взаємодії з мережею освітянських бібліотек сприятиме переосмисленню функцій бібліотечних установ в інформаційно-освітньому просторі, формуванню нового формату їх взаємодії в забезпеченні комфортних умов для формування медіа- та інформативної грамотності тих, хто вчиться, і тих, хто навчає. Потребують сучасні освітянські бібліо-

теки і матеріалів з досвіду роботи закладів освіти, методичних рекомендацій щодо впровадження інфомедійної грамотності в освітній процес.

### Список використаних джерел

1. Бути медіаграмотним: десять необхідних компетентностей // <https://ms.detector.media/mediaosvita/post/18961/2017-05-24-buty-mediagramotnym-desyat-neobkhidnykh-kompetentnostey/>
2. Збірник статей Восьмої міжнародної науково-методичної конференції «Критичне мислення в епоху токсичного контенту». – Київ : Центр Вільної Преси, Академія української преси, 2020. – 494 с.
3. Курмишева Н. Інфо-медійна грамотність у педагогічній суб’єкт-суб’єктній взаємодії // <https://medialiteracy.org.ua/infomedijna-gramotnist-u-pedagogichnij-sub-yekt-sub-yektnij-vzayemodiyi/>
4. Медійна та інформаційна грамотність кожного і для всіх// <https://pon.org.ua/novyny/8281-medyna-ta-nformacyna-gramotnst-kozhnogo-dlya-vsh.html>
5. Media and information literacy: policy and strategy guidelines / [A. Grizzle, P. Moore, M. Dezuanni et al.]. – Paris: UNESCO, 2013. – 196 p.
6. Навчальні матеріали Інфо-медійна грамотність на уроках мистецтва для учнів 9 класу // <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi-pidruchniki-ta-navchalno-metodichni-posibniki-rekomendovani-mon/info-medijna-gramotnist-na-urokah-mistectva>
7. Стратегія розвитку Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського на 2017–2026 роки / [авт. Л. Д. Березівська, Д.О. Закатнов, Л. І. Страйгородська та ін.]; за наук. ред. Л.Д. Березівської; ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського. – Київ, 2020. – 28 с.
8. Устименко Т.А. Розвиток інфомедійної грамотності як ефективна стратегія післядипломної педагогічної освіти // Менеджмент розвитку сучасного закладу освіти в умовах інформаційного освітнього простору / Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. Полтава, 29 травня 2020 року : за заг. ред. С.В. Корюк. Полтава : ПОІППО, 2020. – С. 312– 320

**Annotation:** *The importance of infomedia literacy in today’s realities of the information society is considered. The level of elaboration of the raised problems in the scientific literature is clarified. The resources of educational libraries of Ukraine on infomedia literacy are investigated. The conclusion on insufficiency of providing educational libraries with resources on issues of infomedia literacy is made.*

**Keywords:** *infomedia literacy, resources, educational libraries*

